

Harangi László – Kelner Gitta

A KIREKESZTÉS LEGYŐZÉSE A FELNŐTTOKTATÁS ÉS A KÖZMŰVELŐDÉS MÓDSZEREIVEL PORTUGÁLIÁBAN¹

A hátrányos helyzetű rétegek kirekesztődése eleni küzdelem egyik fontos eszköze a veszélyeztetett, hátránnyal küzdő csoportok oktatásba, közművelődésbe és az ehhez kapcsolódó közösségfejlesztési akciókba történő bevonása. A tanulmány portugáliai példákra mutatja be, hogy a speciális tantervekkel folyó második esély jellegű, a munkaerő-piaci esélyeket növelő oktatás hogyan kapcsolható össze az általános műveltséget, a közösségi beilleszkedést segítő programokkal s a hiányos közösségi szocializáció pótlásával.

Az ingyenc európai s amerikai turisták egyik kedvenc nyaralóhelye Portugália, az egykori Luzitánia. Tengerpartja vetekszik a Costa Bravával, ha nem azúrosabb, Lisszabon egy festői barokk város, de Estoril, a gyönyörű üdülőparadicsom még a francia Saint-Tropez-n is túlsz. Na és a portugál ételek és italok! A portói bikavér, aztán Vasco da Gama országának olyan nyálcsordító különlegességei, mint a sardínhas assadas (sült szardínia) vagy a pastéis de bacalhau (halastészta). Ráadásul oklevelet is kaphatsz, ha meglátogatsz Európa legdélibb csücskét, kikapcsolódhatsz a Las Vegas-i kaszinókban, és kedvedre vásárolhatsz a pompás szuvenírüzletekben portugál csempéket és egyéb csecsebecskéket. A régi, hangulatos Alfama negyedbe is érdemes elszállni, körülnézni. (Lásd Kiss Róbert Richárd, *Vasárnap Hírek*, 2004. június).

De van Portugáliának egy másik, kevésbé látható arca is, mint ahogy nálunk sem kizárólag a Halászbástya, a Citadella és Bugac egyenlő Magyarországgal. 1974-ben a reformista katonatisztek megdöntötték ugyan Salazar diktatúráját, de a forradalom egy lepusztult, félfudális világot örökölt. Kétségtelen, hogy az ország 1986 óta, amikor belépett az Európai Unióba, sokat fejlődött, de még mindig a legszegényebb a korábbi tizenöt tagállam közösségében. Az egyes régiók között nagyok a gazdasági, társadalmi különbségek, ha csökkenő mértékben is, a tengerparti síkságok javára és a belső dimbes-dombos, majd egyre hegyesebb vidékek rovására. Még mindig tart a nagyvárosokba áramlás, bár lassúbb ütemben, mint azelőtt, és folytatódik a falvak elöregedése, elnéptelenedése. Ugyanakkor

Lisszabonban szegénynegyedek jöttek létre, melyek felszámolása gondot okoz a hatóságoknak. A közel tízmilliós országban 1986 óta a mezőgazdasági munkahelyek fele megszűnt, de az iparba és a szolgáltatásba átáramló munkaerő jelentős része képzésre, átképzésre szorul, amihez nincs meg minden esetben a kellő motiváltság, elszántság.

A kilencosztályos alapoktatásból még most is sokan kimaradnak, amit csak súlyosbít, hogy a második esély iskoláiból, tanfolyamaiból a tanulók fele-harmada lemorzsolódik, sokszor azért is, mert a portugál férfiúi büszkeséggel nem fér össze az iskolapad koptatása, a nőknek pedig hagyományosan a „családban van a helyük”, gyakran ezért nem tanulnak. A teljes képhez az is hozzátartozik, hogy akik régen nem jártak iskolában, számosan elvesztették olvasási készségüket, és ez megakadályozza őket abban, hogy bekapcsolódjanak az új projektekbé, modernizációs kezdeményezésekbé. Jellemző a lakosság műveltségi viszonyaira, hogy a 25–64 éves felnőtt népességnek csak mintegy ötöde rendelkezik középiskolai végzettséggel, ami alatta marad az európai átlagnak. Mindezt bonyolítja a volt gyarmatokról, a Fekete-Afrikából bevándorolt színes bőrűek és arabok integrálódása, etnikai önazonosságuk megőrzése. Van cigánykérdés is, épp úgy, mint bárhol Nyugat-Európában, és az elmondottakon kívül a kábítószer-fogyasztás is nagymértékű, ami szintén növeli a megosztottságot, kirekesztettséget.

Esélyegyenlőséget támogató kormánypolitika

A forradalom után, a demokratikusan megválasztott parlament új kormánya már harminc évvel ezelőtt meghirdette az élethosszig tartó tanulás eszméjét és politikáját, egyben elkötelezettségét a felnőttoktatás, a közművelődés kiterjesztése mellett. Első lépésként egy tíz évre szóló nemzeti alfabetizációs és alapoktatási tervet hirdettek meg azzal az ambiciózus céllal, hogy tíz év alatt 384 ezer felnőttet fognak beiskolázni 400 millió escudós költséggel. Pedagógusok ezrei kapcsolódtak be a kampányba, és kis fiókkönyvtárakat hoztak létre a legtávolabbi helyeken. Az elgondolás az volt, hogy

¹ Másodközlés. *Új Pedagógiai Szemle*, 2005. 4:113-119.

ebből a nagyszabású kulturális és oktatási mozgalomból minden rászorult részesül majd, és gyökerelesen megváltozik az ország műveltségi arculata.

A terv azonban nem vált valóra. Olyan szegény országban, mint amilyen akkor Portugália volt, ez nem volt lehetséges. Az anyagi erők elfogytak, a lendület is alábbhagyott. Azt azonban sikerült elérni, és ez nagy eredmény, hogy a rendes korúak iskoláiba beiratkozottak száma rövid idő alatt megkétszereződött, túlnyomó többségük most már lány volt. Az agyonzsúfolt iskolákban reggeltől estig folyt a tanítás, és a szétszórt településekre „telescola” szolgáltatva az oktatást. A kirekesztés elleni jelenlegi stratégia elsősorban a kötelező alapiskolából kimaradt több tízezer fiatal felnőtt felé irányul, akik hiányzó ismereteik miatt sem a munkaerőpiacon nem tudnak érvényesülni, sem tovább tanulni nem képesek. Figyelmet érdemel az a megoldás, hogy speciális tantervekkel, tananyagokkal összhangot igyekeznek teremteni az általános műveltségi elemek, az élet- és munkatapasztalatok, valamint a szigorúan vett szakmai követelmények között. Az iskolák e tekintetben nagyfokú autonómiát élveznek, és az úgynevezett „művelődési kerekasztal” formájában szorosan együttműködnek a környék üzemeivel, közművelődési intézményeivel, társadalmi szervezeteivel. Hogy a passzív rétegeket még inkább tanulásra készítsék, a garantált minimálbér jóvoltából az alacsony fizetésűek megkapják ezt az összeget, amennyiben rászánják magukat, hogy valamilyen iskolai vagy iskolán kívüli képzésben részt vesznek, amelybe a családi művelődés, a közösségi tanulás is beletartozik.

A portugál kormány tehát a lehető legnagyobb mértékben elkötelezte magát a kirekesztés, az esélyegyenlőtlenség felszámolása mellett. Ebben kulcsszerepet vállalt José Manuel Durao Barroso miniszterelnök, aki a múlt év őszétől már az Európai Bizottság új főtitkára. Ez biztató jel számukra, mert reményük lehet arra, hogy az Európai Unió még nagyobb mértékben fogja támogatni integrációs politikájukat.

Tapasztalatok, módszerek, projektek

A nemzeti stratégia alatt számos kezdeményezés, projekt, kísérletezés húzódik meg, amelyek a célok valóra váltásának a feltételei. A portugál felnőttoktatási és közművelődési gyakorlatra éppenséggel

az jellemző, hogy a legjobb értelemben társadalmi jellegű, és az ügy iránt elkötelezett emberek mások iránt érzett szolidaritásból vesznek részt benne nemre, korra, iskolai végzettségre való tekintet nélkül. Mint minden közösségfejlesztés, úgy ez is sokirányú, a problémák megoldása komplex módon történik, amelynek csak egyik aspektusa a nevelés, oktatás, felvilágosítás, jóllehet vezető szerepük van benne a pedagógusoknak, a közösségi művelődés szakembereinek. Ennek a nagyon speciális, nálunk sem ismeretlen szociokulturális munkának az alfája és ómegája a portugál felfogás – és tegyük hozzá a legmodernebb andragógia értelmezése – szerint is az egyének és közösségek önbizalom- (self-confidence) és önbecsülés- (self-esteem) erősítése, amelyet az Európai Bizottság és az OECD egyaránt nagyra értékel és támogat.

A Campolide-projekt

Campolide Lisszabon egyik régi, leromlott városnegyede szűk utcákkal, kis boltokkal, telítve az élet ellehetetlenülésének minden gondjával. Lakóinak többségét a volt gyarmatokról bevándorolt arab és színes bőrű családok, valamint romacsoportok alkották, de itt kötött ki a falujukat otthagató, a városban szerencsét próbálni akaró hazai bevándoroltak nagy része is. Valamennyien magukon viselték az ős-lisszaboniak által rájuk ragasztott jöttmenetek stigmáját, még akkor is, ha portugálok voltak, mert az ország elmaradott, kevésbé ismert tájairól érkeztek, és így valahogyan lenézettek lettek ők is. A munka azzal kezdődött, és lényegében ez volt a projekt módszere, hogy személyesen felkerestek minél több családot, és a közvetlen ráhatás meggyőző erejével próbálták habitust változtatni, cselekvésre ösztönözni. Az egész vállalkozás célja és értelme – így ezeknek az igen emberi, valóban empatikus beszélgetéseknek is – az volt, hogy felszabadítsák az eddig szunnyadó erőket, tudatosítva a rejtett, ki nem használt képességeket, készségeket, ismereteket. Fontos szempont volt, hogy a közösségükből kiszakadt embereket, a szülőföldjüket otthagató fiatalokat és időseket emlékeztessék történelmükre, sajátos kultúrájukra, rámutatva azok értékeire, amelyeket érdemes még jobban megismerni, és mások számára is közkinccsá tenni. De voltak beszélgetések a közeli és távoli migráció mozgatóerőiről, a szegénység és kirekesztettség társadalmi, gazdasági okairól általában és konkrétan az adott csoportra vonatkoztatva, hogy lássák helyzetük tágabb összefüggéseit, a kivezető utakat.

A projekt munkacsoportja a szakértők legszélesebb körét ölelte fel, akik alkalmasak voltak arra, hogy a társadalom periferiájára szorult egyének és közösségek problémáit a maguk összetettségében vizsgálják és próbálják orvosolni. Volt közöttük pénzügyi szakértő, jogi tanácsadó, iskolai pedagógus, felnőttképzési, közművelődési és közösségfejlesztő szakember, közgazdász és pszichológus. A szaktudományi ismereteket azonban a gyakorlatban kellett alkalmazni, divatos szóval élve: „testre szabottan”. A helyzetfeltárásban, a programok előkészítésében és levezetésében részt vettek közgazdász, szociológia, pedagógia és pszichológia szakos egyetemi hallgatók is, számukra ez tanulmányi munkának, vizsgagyakorlatnak számított. A következő lépés a szociális kompetenciára nevelés, az érvényesülésre való felkészítés volt, valamiféle speciális vállalkozóképzés – különböző módszerekkel, intézmények közreműködésével. Így került sor például az azonos összetételű virtuális közösségek havonkénti társas összejöveteleinek megrendezésére, ahol a születésnapjukat abban a hónapban ünneplő személyeket köszöntötték a csoport többi tagjai. A pszichológusok és a közösségfejlesztők ugyanis azt tapasztalták, hogy ezek az igen rossz sorban lévő emberek, különösen a fiatalok, elszigetelten élnek egymástól, nincsenek közösségi élményeik. Mások számára alapoktatást szerveztek, mert híjával voltak azoknak a matematikai és egyéb funkcionális ismereteknek, amelyek a hasznosabb élethez, a kiemelkedéshez feltétlenül kellettek.

A marketinges képzés és tanácsadás olyan hagyományos tudáshoz, megszerzett tapasztalatok köréhez kapcsolódott, mint a kézművesség, sütés-főzés, népi tánc, és érdekes módon még az információs technológia is előkerült. A Cape Verde-i (volt portugál gyarmat, sziget az Atlanti-óceánon, Dakartól 300 km-re nyugatra) fiatalok, akik eddig csak kedvükre táncolták igen érdekes és értékes törzsi táncukat, most bátorságot kaptak, és nyilvános előadásokat tartottak nagy sikerrel. A hagyományos ételek és italok elkészítésében jártas asszonyok pedig olyan alapkészségeket és vállalkozási ismereteket sajátítottak el (pl. adóismeretek, szavatosság, könyvelés), amelyek egy afrikai étterem megnyitáshoz elengedhetlenül szükségesek voltak.

Tekintettel a Campolidében élő volt falusiak, romaközösségek és a bevándoroltak népes családjára, a felnőttoktatási, közművelődési team megszervezte a formális óvónőképzésben nem részesült, de a gyermekgondozásban jártas és erre vállalkozó nők

óvónővé képzését, hogy az asszonyokat munkavégzésük idején tehermentesítsék családi lekööttségük alól. Ez alkalommal is, de más vonatkozásban is, az önismeret-fejlesztésnek és önbizalom-erősítésnek eredményes módszere volt az élettörténetek, életutak feltárása szóban és írásban, amelyre lehetett építeni, amelyből ki lehetett indulni. A projektet hazai, de főképpen európai forrásokból támogatták. Ezekből az alapokból németországi és finnországi tanulmányi látogatásokra is futotta, hogy elsősorban a fiatalok tapasztalatokat szerezhessenek más kultúrkörökből, megismerkedhessenek különböző szerepmodellekkel, stílusokkal, viselkedésmódokkal. Emellett az Európai Unió fedezte a teljesen új ügyviteli és számítógéppel támogatott design-tanfolyamokat, amelyek a vállalkozás-alapításhoz nyújtottak segítséget.

Bairo Padre Cruz

Lisszabon másik hátrányos helyzetű városrésze a Bairo Padre Cruz volt, mintegy 10-12 ezer lakossal, nyílt területen, a külső kerületeken kívül, közel a vasútvonalakhoz és autópályákhoz, meglehetősen gettószerűen. Először az autópályák építése miatt az itt létrehozott tanácsi szükséglakásokba való beköltözés okozott gondot, majd az újonnan kialakított bérlakásokba érkezett mintegy nyolcezer, főképpen afrikai és falusi bevándorló növelte a problémákat. Legutóbb romákat is telepítettek az igen heterogén barakk-komplexumba, a korábban meglévő katonai raktárakból átalakított lakásokba. A települési és környezeti viszonyok tehát nem voltak a legkedvezőbbek egy radikális közösségfejlesztéshez. Az első és lényeges tudati sajátossága volt a településnek, hogy az itt lakókat nem jellemezte az a nyomasztó kiközösítettségi, kirekesztettségi érzés, mint ahogy ez Campolidében tapasztalható volt. „Nem igazán” voltak elégedetlenek életükkel, körülményeikkel, ami eleve negatívan hatott felemelkedésükre, kitörésükre. Leginkább csak a cigányközösség reagált pozitívan a kirekesztettségre, azaz nehezen tűrte az őket ért megbélyegző ítélezéseket, a stigmatizálást. Ez a kísérlet valójában egy második esély oktatási projekt volt, kipróbálva, hogy mennyire lehet bevonni az alapiskolából kimaradt, hátrányos helyzetű felnőtteket az iskolarendszerű felnőttoktatásba. A megközelítés itt is a személyes beszélgetés volt, amelynek rá kellett ébresztenie ezt az iskolai kudarcoktól megterhelt „célcsoportot” a tanulás hasznára, életsegély jelentőségére, ami egyáltalán nem volt előttük nyilvánvaló. A korábban már említett

minimálbér lehetőségét is megcsillantották előttük, ha beiratkoznak az esti iskolába. A próbálkozás közepes eredménnyel zárult, ami pozitívum, ha a terep nehézségét vesszük alapul, negatívum, ha az alkalmazott módszereket, eljárásokat vizsgáljuk. A település méreteihez képest csak kevesen iratkoztak be a szokványos esti tanfolyamokra, kizárólag olyanok, akiknek ez különösen érdekükben állott, például jogosítvány megszerzéséhez szükségük volt a kötelező kilencosztályos alapiskola elvégzésére. Míg másoknál ez nem volt ennyire nyilvánvaló. A nagyon alapfokú tanfolyamok még visszhangra találtak, például egy számítógépes kurzus, de a magasabb szintű képzésre már nem volt elég jelentkező. Akadályozta a részvételt a telepen elterjedt illegális feketemunka, amelyről egzisztenciális okokból nehezen lehetett lemondani egy bizonytalan hasznú tanulás érdekében. Visszahúzó akadály volt az általános kábítószer-fogyasztás is.

A program tanulsága, hogy túlságosan egysíkú volt (formális oktatás), nem „játszott olyan sok hangszeren”, mint a campolidei, és a team sem volt olyan sokoldalú. A tanárok pedig – általános iskolai nevelők – nem voltak felkészülve a felnőttek oktatására.

Sabrosa

Európa kevés régióját sújtja a falvak elnéptelenedése annyira, mint Sabrosa hegyes, elszigetelt vidékét Portugália északkeleti részén. A körzet központja a nyolcezer lakosú Sabrosa mezőváros, körülveve apró, szegényes településekkel. A mezőgazdaság az országnak ezen a táján már hosszú idő óta fejlődésképtelen, és a munkaképes lakosság Portugália, sőt Európa más részén próbál munkát találni több-kevesebb sikerrel. Az idősebbek véglegesen visszatérnek, de a fiatalok többsége örökre elhagyja szülőföldjét.

A folyamat azonban Sabrosa esetében megállt a tíz éven át szívós munkával kifejlesztett turizmusnak köszönhetően. Az ötlet egy városáért felelősséget érző és tenni akaró közösségfejlesztő munkatárs agyában született meg, aki kidolgozta ennek megvalósítási tervét is. A javaslatot – mint a közösségfejlesztő egyesület kezdeményezését – hamarosan magáévá tette a város, és megindult a pályázat, forrásgyűjtés, amely eljutott a kormányig, sőt egészen az Európai Unióig. A példaértékű kezdeményezés a Gazdasági Modernizáció Nemzeti Stratégi-

ájában is helyet kapott, és központi segítséggel egy nemzetközi színvonalú szálloda épült a városban.

Az elmúlt tíz év lázas munkával és tanulással telt el, amelyből a város apraja-nagyja kivette a részét, hogy valóban vonzóvá tegyék Sabrosát a hazaiak és a külföldiek előtt. Helyrehozták a szép és különleges hangulatot árasztó tradicionális épületeket, miközben az arra alkalmas magánházakat is fogadóképesé tették külső segítséggel és saját erőből. Különböző látványos bemutatókat elevenítettek fel és fejlesztettek ki, amelyek a kívülállók érdeklődésére tarthattak számot. Ilyen volt a népi táncműsorok megkomponálása, valamint a birkaúsztatás és -fürösztés felevenítése, amellyel a férgektől szabadítják meg az állatokat. Ezeket a „produkciókat” mint művelődési teljesítményeket az Oktatási Minisztérium támogatta.

A munkával azonban lépést kellett tartania a tanulásnak, tudásnak is, mert a lakosságot egy kicsit idegenforgalmi szakemberekké, vállalkozókká kellett képezni, és fejleszteni kellett a tradicionális gazdálkodás szintjén is. A szükséges ismereteket és készségeket, az újfajta gondolkodásmódot különböző tanfolyamokon és olvasmányok segítségével sajátították el az abban érdekelt fiatalok és idősek. Így sor került többek között általános műveltségi, idegennyelv-, amatőr művészeti, turisztikai, sütőfőző és gazdatanfolyamokra. A főképpen fiatalok számára szervezett különböző szakipari képzéseket (vízvezeték- és villanyszerelés, asztalos- és ácsmunkák, belső és külső díszítések stb.) az Európai Unió támogatta.

A városka hozzáértően és bátran élt az Unió adta lehetőségekkel, és azokat maximálisan ki is használta. Ennek során nagyon szoros együttműködés jött létre Sabrosa és Belgium flandriai régiója között, amelynek különösen a művelődési tanfolyamok látták hasznát. A tanulmányi látogatások és az e-mail levelezések a két ország közösségi életéről, tevékenységéről igen értékesnek bizonyultak, és további tanulásra ösztönöztek, nem beszélve a nyelvygyakorlás lehetőségéről, hasznáról.

A munka során a közösségfejlesztő egyesület – az uniós alapok segítségével – olyan magas szakmai szintre emelkedett, hogy jogosultságot szerzett akkreditált tanfolyamok szervezésére önkéntes munkatársak számára. A tíz év folyamán a portugáliai, belgiumi, dán és spanyol önkormányzatok között,

beleértve természetesen a sabrosait is, egy internetes hálózat jött létre a falusi közösségek szakképzési-művelődési, társadalmi és innovációs tapasztalatainak kicserélésére, fejlesztésére. Az Európai Unió „új lehetőségek a nők számára” (EU New Opportunities for Women) programja egy 800 órás vállalkozásfejlesztési tanfolyamot is szervezett 24 sabrosai nő számára, és indítótőkét (start up cash) biztosított azoknak, akik megfelelő üzleti tervet készítettek.

A kitartó és szívós társadalmi kezdeményezés eredményeképpen, a méltán megérdemelt hazai és európai uniós támogatások segítségével megváltozott az élet Sabrosában. Nemcsak a foglalkoztatási gondok oldódtak meg, és a családok gyarapodtak anyagilag, hanem a közösség kulturális arculata az elmaradott falusi létből európai színvonalra emelkedett. Ezt csak mint eszközt kiegészítette és teljessé tette a „digitális analfabetizmus” felszámolása, a legalapvetőbb technikai és információs kompetenciák megszerzése – mindez a turizmus lehetőségeinek célirányos felhasználásával.

Sabrosa-Garganta

Néhány évvel ezelőtt a lapok címlapjára került egy zenei és drámai előadás bemutatása a portugáliai köztársasági elnök előtt, amely szinte szenzációszámra ment az egész országban. Az előadás bámulatos tehetségű szereplői a Sabrosától mintegy 15 kilométerre lévő, 200 lelket számláló Garganta falucskából érkeztek. Az együttes az elnök szakácsát környékezte meg, aki szintén a falujukból való volt. Az esemény azt szimbolizálta, hogy egy község az egyik napról a másikra élés állapotából hogyan válhat a saját ügyeit intéző, prosperáló, öntudatos közösséggé. Mikor a közösségfejlesztők rádöbbenek a község tarthatatlan állapotára, itt az iskolára helyezték a hangsúlyt, és megalapították a szülői munkaközösséget. A cél az volt, hogy a szülőket és nagyszülőket érdekeltté tegyék az iskola munkájában és ezen keresztül az egész község életében. A lelkes csoport nemcsak a pedagógusoknak nyújtott segítséget, hanem elősegítette a régi hagyományok – elsősorban a fafaragás és a díszítőművészeti tradíciók – újraélesztését, átadását a fiataloknak és a pedagógusoknak egyaránt. Az eredmény meglepő volt, mert a falu lakói kimondhatatlanul büszkék lettek múltjukra, alkotásaikra, és ez további erőt adott a cselekvésre. Tanulmányi kirándulásokat szerveztek az ország más vidékeire, így ellátogattak a tengerpartra is, ahol egy más világgal talál-

koztak. Mindez tágította horizontjukat, növelte aktivitásukat. Az érzelmi előkészítés, az öntudatra ébresztés után, amivel sikerült felrázni a falu lakóit a tespedtségéből, a közösségfejlesztők egyesülete különböző „testre szabott” tanfolyamokat szervezett. Ezek főképpen a gazdaságosabb juhtenyésztéshez igyekeztek segítséget nyújtani, amely a fő termelési ágazat volt a községben. Óvodát is létesítettek, és annak vezetésére megválasztottak egy falubeli nőt, akinek képzéséről is gondoskodtak. Nagy hatással volt a községre egy külső csoport által előadott oktatási drámasorozat, amely a hasonló körülmények között élő községek lehetőségeit, a megoldásokat mutatta be. Ennek példájára saját együttesüket is megalapították a helyi problémák, a kivezető utak tudatosítására. Ennek a csoportnak a nevéhez fűződik később a nevezetes bemutató is az államfő előtt. A közösségi és művelődési tevékenység évről évre szélesedett, és a gargantaiakban megérlelődött egy közösségi központ gondolata, majd elkezdtek pénzt gyűjteni rá. Mivel a község eredményeit mind szélesebb körben ismerték, különböző helyekről érkeztek adományok, beleértve az elvándoroltakat is, míg végül is összegyűlt 50 000 escudo. A legutóbbi vállalkozásuk a község régi tárgyait, történeti emlékeit, a kézműves hagyományokat őrző helytörténeti múzeum létrehozása volt. Garganta közössége a helyi lokálpatriotizmus páratlan erejű feléledéséről, annak kisugárzó erejéről adott tanúbizonyságot, amely a már említett országos elismerésben tetőződött, és az elszármazottak széles körű támogatási kedvét váltotta ki. Hasonlóképpen jelentős volt a fellángolás művelődési hozadéka. A négy évig tartó felnőttoktatás után sikerült elérni, hogy az 50 éven felüliek is bekapcsolódtak a tanulásba, és teljes mértékben felszámolták az analfabetizmust.

A fiatal generáció tagjai közül is, akik eddig vonakodtak részt venni a művelődésben, jelentkeztek a hívó szóra. A közösségfejlesztő egyesület pedig annyira megerősödött, hogy minden külső segítség nélkül megáll a saját lábán.

Összegzés

Portugália drámai változásokon megy át, mint hazánk, beleértve a felnőttoktatást és a közösségi művelődést is. Ebben az átalakulásban nagy jelentőségűek a projektek, kísérletek, az egyének és közösségek jó kezdeményezései, tapasztalatai. A kihívások azonban nagyok, mert a gazdasági verseny

velejárájaként a lakosság egynegyede, egyharmada alulmarad ebben a megmérettetésben, és lemarad, kirekesztődik. A hátrányos helyzet leküzdésében jelentős erejük van az integrált megközelítéseknek, és ebben kulcsszerepük van a közösségfejlesztőknek, a helyi közművelődésben dolgozó hivatásos munkatársaknak és önkénteseknek. Csoportjaik és közösségeik felismerik a problémát, a helyi lehetőségeket; össze tudják hangolni az „alulról jövő” kezdeményezéseket a felülről jövő támogatásokkal; a helyi hagyományok feltárásával és ápolásával pedig erősítik az egyének és közösségek önbecsülését, önbizalmát.

Portugáliában a nemzeti befogadó, felzárkóztató stratégia jól átgondolt, átfogó és az ország kimagasló szellemi elitjére épít, amelyből minden minisztérium és országos szervezet kiveszi a részét. A helyi és az országos erőforrásokon kívül az esélyegyenlőség támogatásában nagy szerepe van az Európai Uniónak, amely nagy összegeket biztosít a helyi projektek, kezdeményezések megvalósítására. Az öntevékeny civil szervezetek igen aktívak ezek megszervezésében, a külső és belső források feltárásában, felhasználásában.

Irodalom

- Overcoming exclusion.* Portugal. OECD, Paris, 2000, 178.
- Conselho Nacional de Educacao. A Educacao de adultos em Portugal.* CNE. 1999. Lisboa, 1999, 117.
- Melo, A. et al.: *Uma Aposta Educativa na Participacao de Todos.* Ministerio da Educacao. Lisboa, 2000, 114.
- Lima, L. C.: *Educacao de Adultos e Construcao da Cidadania Democratica Invacaco.* 2000, No. 9. 238–297.